Jų išorinėje pusėje dažnai yra išlikusios pjovimo žymės.

Rastas žaliai glazūruoto puodyninio koklio fragmentas su spėjama keturkampe anga. Vienas 10 cm skersmens žaliai glazūruotas dugnelio fragmentas yra puoštas rozete (pirštu padarytas stilizuotas gėlės žiedas).

Beveik visų puodyninių koklių molio masė yra rusvos spalvos su smėlio priemaišomis. Tik keli fragmentai turėjo granito priemaišas. Šių koklių pakraštėliai buvo viršutinės padėties, tiesūs.

Plytų rasta nedaug. Visos išlikusios tik dalimis. Jos yra 13,7x8,3; 14,2x7,8; 15x7–7,5 cm su ryškiomis arba neryškiomis išilginėmis braukomis. Molio masė rusvos spalvos.

Rasta iki 2,5 cm storio molio tinko su ryškiomis įspaustomis rievėmis.

Yra keli 2,4–2,6 cm ir 16 cm pločio plokščių stiegių fragmentai. Vienas 1,3 cm storio fragmentas greičiausiai yra lovinės stiegės.

Stiklo radinių yra labai nedaug. Iš XVII a. būdingų radinių paminėtina 10,5 cm skersmens taurės pėda bei smulkūs, patinuoti švieslakščių fragmentai.

Nedaug yra metalo dirbinių. Rasta geležinių kaltinių vinių dalių. Geležinė skrynios (?) rankena, geležiniai apkalai, vario lydinio antpirštis ir kt. Yra kelios monetos – XVII a. vid. Kristinos šilingas, XV a. pab. – XVI a. pr. Aleksandro denaras, 1899 m. Rusijos sidabrinė 10 kapeikų moneta.

Aptikta keliolika titnago nuoskalų. Surinkta ir gyvulių kaulų.

INVESTIGATIONS IN TRAKAI OLD TOWN, AT KARAIMŲ STREET 57

In Trakai, at Karaimų street 27 the area of 185 m^2 has been investigated which contained the culture layer of 20–65 cm thick dated to the 17th century. In the investigated spots the remains of the stove were found as well as approximately 2000 different finds: pot sherds, fragments of the bowls, plates, flat and jar shaped tiles, glass artefacts and 3 coins.

UKMERGĖS SENAMIESČIO TYRINĖJIMAI 1999–2000 M.

Algirdas ŽALNIERIUS

Archeologiniai tyrinėjimai Ukmergės senamiestyje 1999 m. buvo atliekami perklojant Kęstučio aikštės važiuojamos dalies grindinį ir inžinerinių komunikacijų tinklus. 2000 m. buvo klojama nauja lietaus kanalizacijos trasa iš Kęstučio aikštės ŠV dalies. Kanalizacijos trasa ėjo Kęstučio aikštės PR važiuojamos dalies puse nuo sankryžos su Gedimino gatve, Vilniaus, Pirties gatvėmis iki Vilkmergėlės upelio. (Ukmergės piliakalnis yra apie 50 m į PR nuo įvado į upelį). 1999–2000 m. tyrinėjimų metu gauti duomenys apie kultūrinių sluoksnių klodo stratigrafiją centrinėje Ukmergės urbanistikos paminklo dalyje.

Pirmą kartą istoriniuose šaltiniuose Ukmergė paminėta 1333 m. H. Wartbergės kronikoje. Pažymėta, kad Livonijos ordino magistras buvo prie Ukmergės (Wilkenberge). Pilis kronikoje paminėta 1365 m. Ukmergės vardas minimas 1373, 1378, 1385 m., bet to meto įvykių aprašymuose duomenų apie pilį nėra. 1388 m. didelio kryžiuočių puolimo metu Ukmergės pilies gynėjai pa-

tys sudegino pilį ir pasitraukė. 1391 m. Ukmergės pilis buvo paimta, dalyvaujant LDK kunigaikščiui Vytautui.

Ukmergės istorinę-urbanistinę raidą nagrinėjęs hab. dr. A. Miškinis teigia, kad Ukmergė jau XIII a. buvo svarbus administracinis-ūkinis centras, bei mini 1225 m. (čia ir toliau: *LUP,* V., 1987, t. 10, p. 5–6). Iš kokių šaltinių paimta ši data, nepavyko išsiaiškinti. Ukmergės pilies papilys buvo kairiajame Vilkmergėlės, įtekančios į Šventąją, krante. 1387 m. Ukmergėje buvo pastatyta viena pirmųjų bažnyčių Lietuvoje. XV a. pilis prarado savo gynybinę reikšmę. Vystantis prekybai gyvenvietė persikėlė į dešinįjį Vilkmergėlės krantą, prie kunigaikščio dvaro. Vilniaus–Rygos ir Kauno–Daugpilio kelių sankryžoje atsirado nauja aikštė, kurioje 1554 m. buvo 64 sklypai. Nors 1566 m. Ukmergė tapo ir pavieto centru, bet tebuvo tik nedidelis miestelis prie kunigaikščio dvaro. Iki šiol neaiškus ir magdeburginių teisių suteikimo klausimas. XVII a. pradžioje Ukmergėje gyveno tik 95 šeimos.

Ukmergė nukentėjo XVII–XVIII a. karuose, kelis kartus degė. 1795 m., po trečiojo valstybės padalijimo, Ukmergė išliko naujos apskrities centru. Miesto augimui svarbus buvo 1830–1836 m. nutiestas Peterburgo–Varšuvos plentas. Ukmergės centras ir urbanistinio paminklo planas susiformavo XIX a. pab.

1999 m. remontuojant Kęstučio aikštės važiuojamą dalį – nuo vienuolyno iki Gedimino gatvių – žemės judinimo darbai buvo atlikti apie 2300 m^2 plote. Didesnė šių darbų dalis atlikta mechanizuotai, todėl daugelyje tyrinėto ploto vietų kultūriniai sluoksniai buvo sunaikinti. Tyrinėjimų metu nustatyta, kad aikštėje buvo susiklostęs 60–150 cm storio kultūrinių sluoksnių klodas. Senosios aikštės kultūrinių sluoksnių storis siekia 20–60 cm. Jį sudaro tamsiai pilko, dažniausiai be tarpsluoksnių, juodžemio sluoksnis, tik keliose vietose buvo užfiksuoti kelių centimetrų storio pelenų, degėsių sluoksniai. Centrinėje aikštės dalyje, arčiau Gedimino gatvės, sluoksnio paviršiuje gausu apipuvusių medienos skiedrų, kapotų medžio gabalų, žabų. Prieš dabartinius pastatus Kęstučio a. Nr. 6–8 XVIII a. pabaigoje – XIX a. buvo pastatyti du mūriniai stulpai, kurių pamatai mūryti iš lauko riedulių ir plytų nuolaužų, rasti 9 m į ŠV nuo PR aikštės važiuojamos dalies krašto. Kiek skiriasi sluoksnių sudėtis aikštės PV dalyje, esančioje arčiau Vienuolyno gatvės. Aikštės juodžemio sluoksnyje gausu smulkių akmenukų, plytgaliukų, užfiksuoti žvyro tarpsluoksniai. Šie sluoksniai formavosi nuolat važinėjamoje aikštės dalyje.

Panaši kultūrinių sluoksnių stratigrafija rasta ir 2000 m. tiesiant lietaus kanalizacijos trasą Kęstučio aikštės ŠR dalyje. Nuo Gedimino gatvės iki Vilniaus gatvės kampo aikštėje formavosi 70–200 cm storio sluoksnių klodas. Prie PR Kęstučio aikštės PR krašto buvo rasta 7 m pločio duobė, užpildyta tamsiai pilku juodžemiu su gausia organikos priemaiša, medžių skiedromis. Duobės PR gale rasti įmesti du pušiniai rąstai. Juodžemio paviršiuje buvo supiltas molio ir plytgalių sluoksnis, kurio apatinėje dalyje buvo rasta plokštinių ir puodyninių koklių šukių.

Kęstučio aikštės tyrimų metu rasta labai mažai radinių. Tai buitinė keramika, koklių šukės. Seniausiais radiniais reiktų laikyti 2 virinimo puodų šukes, datuotinas XIV a. antra puse – XV a. pradžia

(39:l, 2 pav.). Sudėtingiau datuoti virimo puodų šukes, petelių srityje puoštas banguotomis linijomis (39:3–5 pav.). Miestų archeologinėje medžiagoje virimo puodai jau nebeornamentuojami nuo XV a. vid. Galbūt mažesniuose miesteliuose ši tradicija išliko ir XVI a. Kita rasta buitinė keramika datuotina XVI–XVIII, ar net XIX a.

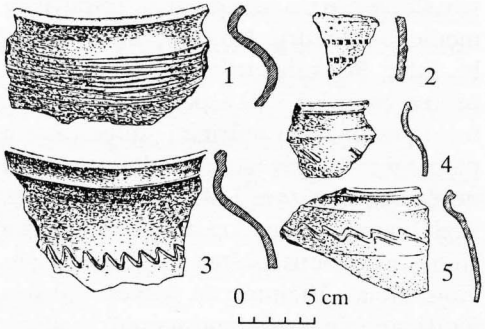

39 pav. Radiniai iš Ukmergės senamiesčio. V. *Trečiokienės pieš.*
Fig. 39. Finds from Ukmergė Odl Town.

Lietaus kanalizacijos trasoje, 2000 m. tyrimų metu užfiksuotoje duobėje, Kęstučio a. ŠV dalyje pirmą kartą Ukmergės senamiestyje buvo rasta daug puodyninių ir plokštinių koklių, datuotinų XVII a. pab. Plokštiniai kokliai puošti stilizuotu augaliniu ir gyvuliniu ornamentu. Du kokliai puošti herbais ir raidėmis. Vienas iš koklių priklausė habilituotam miestiečiui, antras – bajorui. Herbų priklausomybės konkretiems asmenims dar nepavyko nustatyti. Kokliai glazūruoti žalia glazūra, rasta ir neglazūruotų koklių. Dydis ir ornamentika artima kokliams, randamiems Kauno ir Kėdainių senamiesčiuose. Rasti puodyniniai kokliai yra apie 8 cm aukščio, anga kvadratinė, kampai suapvalinti. Tokios formos puodyniniai kokliai bent jau Kauno senamiestyje nerandami. Pažymėtinas ir apie 0,4 l talpos molinis butelis su dviem ąsomis. Duobėje rasti radiniai datuotini XVII a. paskutiniu ketvirčiu.

Lietaus kanalizacijos trasoje Vilniaus gatvėje dabartinis žemės paviršius tolygiai žemėja leisdamasis į Šventosios slėnį. Gatvės atkarpoje nuo Kęstučio a. iki sankryžos su Pirties gatve kultūriniai sluoksniai išlikę 35 m atstumu nuo Kęstučio aikštės. Čia kultūrinių sluoksnių klodo storis yra 70–140 cm. Virš pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro smėlis ir rusvas priemolis, yra susidaręs 35–40 cm tamsiai pilko juodžemio sluoksnis be tarpsluoksnių, tik su retais smulkiais akmenukais. Pirminis sluoksnio storis siekė apie 70 cm, bet jo viršutinė dalis buvo nukasta tvarkant Vilniaus gatvę. Nuo 35 m kultūriniai sluoksniai nukasti iki pat sankryžos su Pirties gatve. Ties Pirties gatve lietaus kanalizacijos trasa sukasi R kryptimi. Kultūriniai sluoksniai nuo Vilniaus gatvės iki Vilkmergėlės upelio slėnio šlaito beveik visiškai suardyti, išlikę tik 6 m ilgio atkarpoje prie šlaito krašto. Ant tolygiai besileidžiančio R kryptimi upelio slėnio šlaito yra susiklostęs 1,15–1,4 m storio pilkos su griuvenomis žemės sluoksnis, kurio paviršius prie šlaito krašto užpiltas griuvenomis. Pagal negausius radinius sluoksnį galima datuoti XVII–XIX a. Kiti kultūriniai sluoksniai suardyti 1960–1970 m., griaunant čia stovėjusius medinius pastatus su mūriniais pamatais.

Nuo Vilkmergėlės upelio slėnio šlaito krašto kanalizacijos trasa R kryptimi leidžiasi į slėnį. Slėnio terasos paviršiaus aukštis yra 57,10–56,27 m. Aukščio skirtumas tarp šlaito viršaus slėnio yra 7,7–8,5 m. Kultūriniai sluoksniai 11–12 m

atstumu nuo šlaito krašto suardyti. Toliau į slėnį, 12–19 m atstumu nuo šlaito krašto, virš pirminio žemės paviršiaus, kurį sudaro lengvas priemolis su smėliu, yra susiklostęs iki 50 cm storio pilko juodžemio sluoksnis. Nuo 18–19 m slėnio šlaitas 45° kampu leidžiasi R link. Čia užfiksuotas 1,4–2,1 m storio tamsiai pilko juodžemio sluoksnis. Jis aptiktas upelio slėnyje ir 4 m atstumu į R nuo Pirties ir Utenos gatvių sankryžos. Čia pirminis žemės paviršius (priesmėlis, molis) yra tik 80 cm gylyje. Atrodytų, kad tai senoji Vilkmergėlės upelio vaga. Pagal kelis buitinės keramikos fragmentus, rastus buvusios vagos užpylimo sluoksnyje, upelis savo vagą pakeitė XV–XVI a. Dabartinis upelio vagos P šlaitas buvo rastas 15 m į R nuo senvagės rytinio šlaito krašto. XIX–XX a. dabartinė upelio vaga buvo siaurinama, užpilant ją šiukšlėmis ir maišyta žeme.

Lietaus kanalizacijos trasoje nuo Kęstučio a. iki Vilkmergėlės upelio rasta labai mažai radinių. Didesniąją jų dalį sudaro XVII a. II pusės – XIX a. buitinės keramikos ir plokščių koklių šukės. Tik senvagės užpylime rastos kelios virimo puodų šukės, kurias galima datuoti XV–XVI a. Kitų radinių, kuriuos būtų galima susieti su Ukmergės piliakalniu, nerasta.

Pagal gautus 1999–2000 m. Ukmergės senamiesčio tyrinėjimų duomenis galima teigti, kad centrinėje jo dalyje yra išlikęs kultūrinių sluoksnių klodas, datuojamas XIV–XVIII a.

INVESTIGATIONS IN UKMERGĖ OLD TOWN DURING 1999–2000

The archaeological investigations in Ukmergė have been executed during the relaying of the road of the car traffic part and the engineering communication lines at Kęstučio square. During the investigations the deposit of the culture layers dated to the 14th–18th centuries was found as well as the flat and jar shaped tiles and household ceramics.

1999 M. TYRINĖJIMAI KAUNE, MUZIEJAUS G. NR. 11A

Algirdas ŽALNIERIUS

Tyrinėtas sklypas yra Kauno senamiesčio 3 kvartale, ant antros Nemuno ir Neries santakos terasos šlaito, Bernardinų vienuolyno teritorijos PR dalyje. Čia stovėjo vienuolyno ūkiniai pastatai.

Seniausios žinios apie tyrinėtą teritoriją yra iš XV a. II pusės. 1471 m. Kauno seniūnas S. Sūdvajaitis padovanojo bernardinų vienuoliams savo dvaro pastatus ir sodą, esantį Nemuno ir Neries santakoje, į P nuo Kauno pilies. Miesto ir vienuolyno teritoriją skyrė Bernardinų gatvelė, ėjusi nuo pilies fosos iki Nemuno. Iki XVIII a. II pusės jokių žinių apie ūkiniame kieme stovėjusius pastatus nėra. 1776 m. plane vienuolyno ūkinio kiemo PR kampe pažymėti bravoro ir arklidžių pastatai. 1999 m. tyrinėtoje teritorijoje to meto užstatymo nebuvo. 1845, 1860, 1870 m. vienuolyno planuose į Š nuo tyrinėtos vietos stovėjo greičiausiai medinis pastatas.